

คติความเชื่อและสัญลักษณ์ของภาชนะที่ใช้ สำหรับการฝังศพนั่ง

Beliefs and Symbols of The container used for the Burial sitting

สมิต ตะกรุดแก้ว¹

บทคัดย่อ

การตายคือการเปลี่ยนสถานภาพจากโลกนี้ไปโลกหน้า สิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความเชื่อในโลกหน้าคือพิธีการฝังศพ พิธีการฝังศพเริ่มมีขึ้นในยุคหินเก่า ต่อมาในยุคหินใหม่จึงเกิดคติความเชื่อว่าการฝังศพเป็นการส่งคนตายกลับคืนสู่พื้นดิน จนเป็นที่มาของพิธีการฝังศพโดยการจัดศพให้คล้ายท่าของทารกในครรภ์ เรียกว่า พิธีการฝังศพนั่ง แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่าง “การตาย” กับ “การเกิด” ที่สะท้อนผ่านภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพซึ่งมีรูปทรงคล้ายกับมดลูก ซึ่งนับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบของพิธีกรรมการฝังศพได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : คติความเชื่อ, สัญลักษณ์, ภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพนั่ง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

Death is to change the status of this world to the next. One thing to shown to believe in the Hereafter is the Burial. The Burial was held in the Old Stone Age. In the Neolithic believe that the Burial is the way to send the dead back to the ground. As a source of the Burial in a body action like the fetus, called The Burial sitting. Demonstrate that the development of symbolic “death” and “birth”, as reflected through the container used for the Burials, which shaped like a womb. This is substantial evidence that shows the changes in the form of ritual burial as well.

Keywords: Beliefs, Symbols, The container used for the Burial sitting.

ความตายและพิธีการฝังศพ

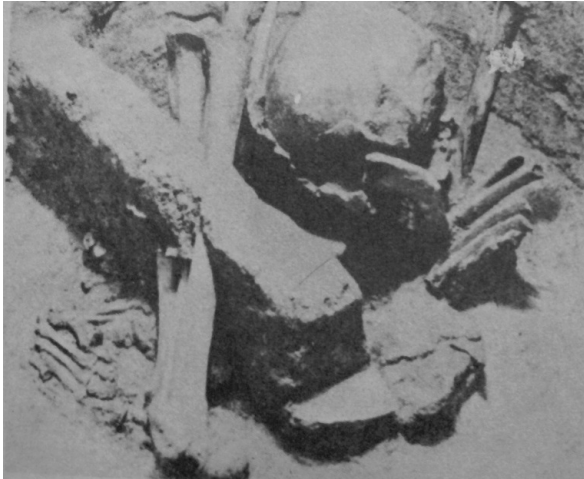
ความตาย สภาวะสุดท้ายของชีวิตมนุษย์ที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับการสูญเสีย มนุษย์ยอมรับว่าหลีกเลี่ยงความตายไม่ได้ กลัวความตาย และบางครั้งปฏิเสธที่จะยอมรับ ดังนั้นมนุษย์จึงเชื่อในโลกหน้า สิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความเชื่อในโลกหน้าคือ พิธีการฝังศพ สันนิษฐานว่าพิธีการฝังศพนี้น่าจะเป็นพิธีกรรมแรกของมนุษย์ที่เริ่มด้วยการเช่นไหว้หรือการนำอาหารข้าวของเครื่องใช้มาให้ผู้ที่ตายแล้วได้กินได้ใช้เหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีศพจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า ความตายมิใช่เป็นเพียงจุดสิ้นสุดของชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปลี่ยนสภาพจากโลกที่อาศัยอยู่ หรือจากสิ่งที่มีชีวิตอยู่ไปสู่อีกโลกหนึ่งหรืออีกภาวะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยพิธีกรรมเกี่ยวกับการแยกตัว หรือแยกคนตายออกจากคนเป็น พิธีเกี่ยวกับการแปลงสภาพ เช่น การปล่อยไข่ให้น้ำเปียหรือการเผา และพิธีการรวมตัวของผู้ตายในโลกใหม่หรือในสภาพใหม่ กับบทบาทใหม่ที่ต่างไปจากโลกของคนเป็น (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 6)

พิธีการฝังศพ ความสัมพันธ์กับพื้นดิน และคติความเชื่อเรื่องครรภ์แห่งแม่ธรณี

พิธีการฝังศพเริ่มมีขึ้นในยุคหินเก่า พบการใส่สิ่งของต่าง ๆ ลงไปในหลุมศพ และนำศพไปวางในหลุมที่ขุดไว้บริเวณที่เคยอยู่อาศัยมาก่อน ทาด้วยฝุ่นสีแดง สันนิษฐานว่าเป็นการแสดงความพยายามที่จะนำชีวิตกลับคืนมา (งามพิศ สัตย์สงวน, 2552: 308) ต่อมาในยุคหินใหม่จึงเกิดคติความเชื่อว่าการฝังศพเป็นการส่งคนตายกลับคืนสู่พื้นดิน เนื่องจากมนุษย์ในยุคนี้รู้จักทำสวนทำไร่ จึงได้ให้ความสำคัญต่อดิน การกำเนิดและการเจริญเติบโตของพืชก็เหมือนกับการเกิดและเติบโตของมนุษย์ พื้นแผ่นดินจึงมีลักษณะเหมือนผู้หญิงที่จะพร้อมตั้งท้อง เป็นดั่งมดลูกหรืออุ้มท้องของชีวิต ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง มนุษย์คงสังเกตเห็นว่าความตายกับความอุดมสมบูรณ์มีความสัมพันธ์กัน เหมือนพืชที่งอกเงยขึ้นได้จากซากสัตว์ที่อยู่ในดิน (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 207-215) คติความเชื่อนี้เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนับถือแผ่นดินซึ่งให้อาหารแก่พวกเขา ต่อมาภายหลังจึงได้มีการจำลองธรรมชาติมาสู่รูปเคารพบูชา ซึ่งก็คือ พระแม่ธรณี (พิบูล ศุภกิจวิเลขการ, 2529: 9) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์

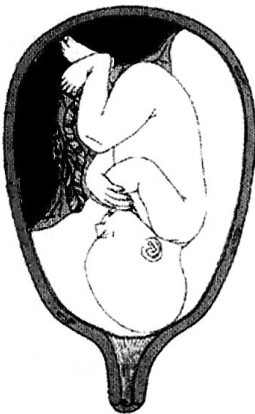
การยกย่องผู้หญิงเป็นพระแม่ธรณี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ อาจเป็นเพราะบทบาทของผู้หญิงในการให้กำเนิดทารกและให้บริการแก่ครอบครัวในด้านต่างๆ ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้จึงได้ก่อให้เกิดการเคารพนับถือเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์ที่เป็นเพศหญิงอย่างกว้างขวาง คติความเชื่อเช่นเดียวกันนี้ยังคงมีอยู่ในกลุ่มชนพื้นเมืองเผ่าอูโบ ประเทศไนจีเรีย ที่มีการนับถือพระแม่ธรณีนามว่า “อะชาเซเยอะ” เป็นเทพที่มีอิทธิพลมากที่สุดของเผ่า พระนางเป็นเทพที่ส่งเสริมการทำเกษตรกรรม เป็นผู้พิทักษ์ศีลธรรมและยังเป็นผู้คุ้มครองศพ ดังนั้นการนำศพไปฝังไว้ใต้ดินจึงเปรียบเสมือนกับการได้กลับคืนไปสู่ครรภ์ของพระนาง (ภัทรพร สิริกาญจน, 2536: 367) ด้วยเหตุนี้ พื้นดินหรือ ครรภ์ของพระแม่ธรณี จึงเป็นสถานที่สำหรับความตาย ที่แฝงความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของการเกิดใหม่ในโลกหน้าตาม

คติความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งถือเป็นที่มาของพิธีการฝังศพโดยการจัดศพให้อยู่ในท่าอเข่า
เกือบถึงคาง เรียกกันว่า ศพนั่ง ซึ่งเป็นพิธีการฝังศพที่พบได้ทั่วโลก

ภาพที่ 1 โครงกระดูกถูกฝังในท่าอเข่า พบที่บ้านเชียง

ที่มา: กรมศิลปากร. 2527. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานบ้านเชียง. กรุงเทพฯ:
หอรัตนชัยการพิมพ์.

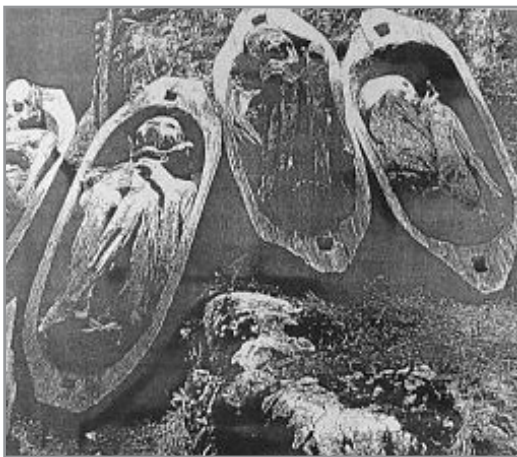

ภาพที่ 2 ท่าอเข่าของทารกในครรภ์

ที่มา: <http://www.doctor.or.th>

พิธีการฝังศพนึ่งกับคติความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่

ศพนึ่ง หมายถึง ศพที่ถูกจัดทำทางให้อยู่ในลักษณะงอเข้าขึ้นมาเกือบถึงคาง การฝังศพนึ่งนี้มีคติความเชื่อว่าคนตายคือคนกลับคืนสู่บ้านเก่า ซึ่งก็คือการคืนกลับสู่ท้องแม่ที่ต้องงอเข้าหากัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2551: 9) คติเรื่องการจัดศพให้อยู่ในท่าของทารกเช่นนี้ยังมีบันทึกไว้ในข้อความของพระยาอนุমানราชชน ที่เขียนกราบทูลแก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ไว้ว่า “สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ไว้ว่า “วิธีฝังศพอีกอย่างหนึ่ง มีตัวอย่างในประเทศอินเดียอยู่มาก คือให้ศพอยู่ในท่าคู้เข้าหรือในท่างอ เข้าใจกันว่า ที่ให้ศพอยู่ในท่าเช่นนั้น มีความหมายเหมือนกับท่าของทารกที่อยู่ในอุทร” (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551: 83) ในพระนิพนธ์แปลของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศวโรทัย เรื่อง “ปราสาทหินเขมรสร้างเพื่ออะไร” ก็ได้มีการกล่าวถึงการฝังศพนึ่งไว้ว่า การทำศพนึ่งให้งอเข้าจนถึงคางหรือเกือบถึงคาง สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันระหว่าง “เกิด” กับ “ตาย” กล่าวคือเป็นการทำให้คนตายคืนสู่การเกิดอีกครั้งหนึ่งโดยการจัดศพให้อยู่ในลักษณะท่าทางคล้ายทารกขณะอยู่ในครรภ์ (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 237) ข้อความดังกล่าวข้างต้นบ่งบอกถึงพัฒนาการของคติความเชื่อเกี่ยวกับความตาย จากที่เชื่อกันว่าคนที่ตายไปจากโลกนี้จะได้กลับไปยังโลกหรือดินแดนที่มาจากมา การฝังศพจึงเป็นเสมือนการส่งคนตายกลับคืนสู่โลกหรือพื้นดินซึ่งเป็นครรภ์ของแม่ธรณี คติความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดพิธีการฝังศพนึ่งโดยมีการจัดทำทางของศพให้อยู่ในลักษณะงอเข้าคล้ายท่าทางของทารกในครรภ์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการทำให้คนตายคืนกลับไปสู่การเกิดใหม่ในโลกหน้า โดยใช้ลักษณะท่าทางของทารกเป็นสัญลักษณ์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อและสัญลักษณ์ในพิธีการฝังศพนึ่งที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นจนนำไปสู่การฝังศพในภาชนะขึ้นมาจากภายหลัง

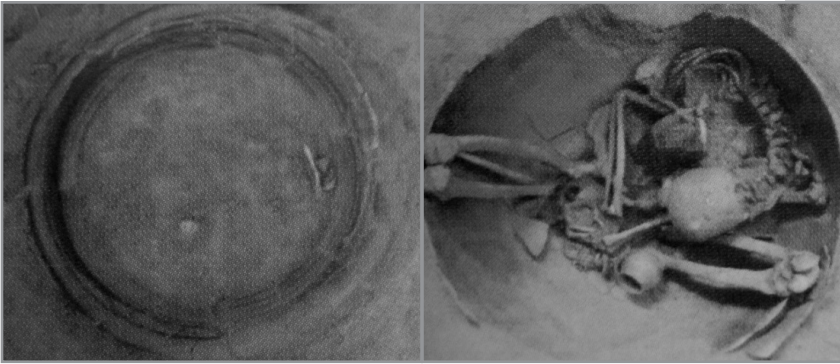

ภาพที่ 3 ศพนั่งในภาชนะบรรจุศพของชาวอีบาลอย ประเทศฟิลิปปินส์
ที่มา: <http://theshockeverything.blogspot.com>

พิธีการฝังศพนั่งและภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพ

การฝังศพในภาชนะเป็นพิธีการฝังศพที่พบร่วมกันในหลายพื้นที่ทั่วโลก การฝังศพในภาชนะ หมายถึง พิธีการฝังศพโดยการบรรจุผู้ตายลงในภาชนะในลักษณะนั่งตรงหรือนั่งตะแคงตัวและนำไปฝังในบริเวณที่เตรียมไว้ โดยมีผู้ตายด้วยเชือกหรือเถาวัลย์จากนั้นจึงหย่อนศพลงในภาชนะขนาดใหญ่ ส่วนมากจะเป็นภาชนะทรงกลมและทรงกระบอกมีฝาปิด (<http://www.archae.go.th/Article/Ceremonial.asp>)

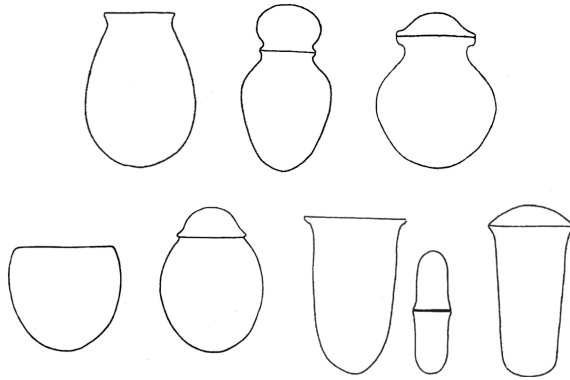
ในอุษาคเนย์ พบพิธีการฝังศพนั่งโดยส่วนมากอยู่ในช่วงยุคโลหะ เมื่อราว 3,000 - 2,000 ปีมาแล้ว มักฝังลงในภาชนะประเภทโอ่ง หีบ หรือไห ทำด้วยดินเผา, หิน, สัมฤทธิ์ พบได้ทั่วไปบนผืนแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะ เช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รวมถึงกวางสี ประเทศจีน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549: 296) ปัจจุบันยังพบการฝังศพนั่งได้ในกลุ่มชนที่อาศัยอยู่แถบหมู่เกาะทางใต้ และในกลุ่มไทดำ และตัง ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาวในประเทศเวียดนามและจีน (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 237)

ภาพที่ 4 ภาชนะดินเผาใส่ศพทารก
ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2549. “พลัง
ลาว” ชาวอีสาน มาจากไหน.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ภาพที่ 5 ภาชนะดินเผาใส่โครงกระดูก
ผู้ใหญ่
ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2549. “พลัง
ลาว” ชาวอีสาน มาจากไหน.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

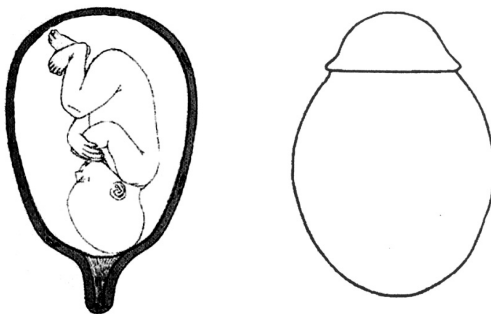
ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันพบการฝังศพหนึ่งในภาชนะหลายแห่งด้วยกัน เช่นที่แหล่งโบราณคดีโคกพนมดี อำเภอกวนสินคม จังหวัดชลบุรี, แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองบัว อำเภอกะชังศรีษะ จังหวัดร้อยเอ็ด และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยพบว่ามีการฝังศพเด็กเล็กหรือเด็กแรกเกิดเด็กอายุ 3 – 4 ปี เด็กอายุ 6 ปี เด็กอายุ 10 -11 ปี เด็กอายุ 15 ปี ส่วนโครงกระดูกผู้ใหญ่ที่มีอายุประมาณ 40 - 50 ปี พบที่แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองบัว อำเภอกะชังศรีษะ จังหวัดร้อยเอ็ด และแหล่งโบราณคดีบ้านนาดี จังหวัดมหาสารคาม (<http://www.archae.go.th/Article/Ceremonial.asp>) รูปแบบของภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพนั้นมีลักษณะคล้ายไห ส่วนใหญ่มักเป็นรูปทรงไข่ หรือ หม้อก้นกลม มีก้นและปากหลายลักษณะ หลายขนาด มีทั้งแบบมีฝาปิดและไม่มีฝาปิด การวางในหลุมมีทั้งวางเดี่ยว วางปากประกบกันคล้ายแคปซูล หรือวางเอาก้นต่อปากซ้อนกันหลายใบ เป็นต้น (สุจิตต์ วงษ์เทศ, (บรรณาธิการ), 2546: 228)

ภาพที่ 6 ภาชนะดินเผาบรรจุศพแบบต่าง ๆ

ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ. (บรรณาธิการ). 2546. **ทุ่งกุลารัศมี** “อาณาจักรเกลือ” 2500 ปี
จากยุคแรกเริ่มล้าหลังถึงยุคมั่งคั่งข้าวหอม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มติชน.

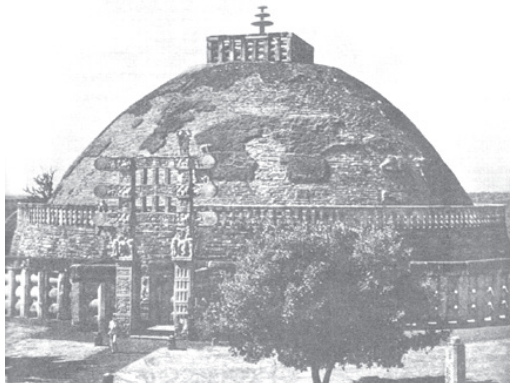
ภาชนะเนื่องในพิธีการฝังศพเหล่านี้มีรูปทรงคล้ายไข่ หรือแค้ปซูล ที่มี
ลักษณะคล้ายกับมดลูก สันนิษฐานว่า การฝังศพลงในภาชนะที่มีรูปทรงคล้ายกับ
มดลูกของสตรีนี้ อาจเป็นร่องรอยของสัญลักษณ์และคติความเชื่อเรื่องการกลับไป
สู่ครรภ์มารดาเพื่อให้เกิดใหม่ในโลกของบรรพบุรุษก็เป็นได้ (Huntington, 1979
อ้างถึงในปราณี วงษ์เทศ, 2543: 251)

ภาพที่ 7 เปรียบเทียบลักษณะรูปทรงมดลูกและภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพ

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕

คติความเชื่อเรื่องกรรมและสัญลักษณ์ของภาษาที่ใช้สำหรับการฝังศพ
 นั้นนี้ เมื่อสืบเนื่องมาถึงสมัยหลังก็ได้รับการผสมผสานและปรับเปลี่ยนไปเพื่อรับใช้
 ศาสนาที่เข้ามาใหม่อย่างฮินดูและพุทธ โดยที่ภาษาฝังศพซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทน
 กรรมหรือมดลูกก็ได้กลายรูปไปเป็น “โกศ” และ “สฤป” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549:
 293) ซึ่ง เอเดรียน สโนดกราส ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์เรื่องกรรมในองค์สฤปไว้ว่า
 โครงสร้างส่วนใหญ่ของรูปทรงสฤปอินเดียจะเป็นรูปโดมทรงครึ่งวงกลมผ่าซีก คัมภีร์
 ทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงโดมนี้ว่า เป็น กรรม, กรรม, ตัวอ่อน, ภาษา, หรือบางที
 ก็ใช้สลับเปลี่ยนไปมากับคำว่า อันตะ หรือไข่ ด้วยเหตุนี้พระสฤปทั้งองค์จึงมีนามว่า
 ธาตุ-กรรม หรือ กรรมแห่งธาตุ คำว่า กรรม หมายถึง “ที่บรรจุ” ธาตุ คือ “โลก
 หรือส่วนประกอบของโลก” ดังนั้น ธาตุกรรม จึงหมายถึง ต้นกำเนิดที่บรรจุส่วน
 ประกอบขึ้นเป็นโลก คำว่า ธาตุกรรม ยังหมายความว่า “ที่บรรจุอัฐิ” ซึ่งเดิม
 หมายถึง ที่ใช้บรรจุอัฐิ ณ ยอดโดมพระสฤป แต่ต่อมาใช้หมายถึงพระสฤปทั้งองค์
 (เอเดรียน สโนดกราส, 2536: 182-193) สอดคล้องกับการตีความของท่าน
 พุทธทาส ที่ได้กล่าวถึงสฤปโดยเรียกส่วนที่เหมือนบาตรคว่ำของสฤปว่า อนุท แปลว่า
 ฟองไข่, หรือบางทีก็เรียกว่า ครม (ตรงกับภาษาไทยว่า กรรม) แปลว่า ห่อ หรือ
 มดลูก (พุทธทาสภิกขุ, 2552: 245)

ภาพที่ 8 สฤปสาญชีที่มีลักษณะเป็นโดมทรงครึ่งวงกลม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทน
 กรรมหรือภาษา

ที่มา: <http://uppakut.net>

ภาพที่ 9 หินสลักพุทธประวัติปางปรินิพพาน ใช้สัญลักษณ์แทนการปรินิพพาน โดยเรียกส่วนที่เหมือนบาตรคว่ำนี้ว่า **อนท** แปลว่า ฟองไข่, หรือบางทีก็เรียกว่า **ครภ** (ตรงกับภาษาไทยว่า ครรภ์) แปลว่า ห้องหรือ มดลูก (พุทธทาสภิกขุ, 2552: 245)

ที่มา: พุทธทาสภิกขุ. 2552. ภาพพุทธประวัติหินสลัก, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

ภาพที่ 10 ภาพวาดจำลองพระเจ้าอยู่หัวองค์ที่ 2 (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) ในพระบรมโกศ (ภาพจากหนังสือบันทึกการเดินทาง VOYAGE AUTOUR DU MONDE พิมพ์ ค.ศ. 1868)

ที่มา: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2551. **อันเนื่องด้วยความตาย**. สื่อบัตรเนื่องในงานสัปดาห์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. ระหว่างวันที่ 21-27 มิถุนายน 2551.

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕

ในปัจจุบันยังคงมีพิธีการเก็บศพและกระดุกไว้ในภาชนะ เช่น โกศ หรือ สรูป อยู่ทั่วไปในอุษาคเนย์ เช่น พระราชพิธีปลงพระศพในพระบรมโกศของราชสำนัก และพิธีเก็บอัฐิใส่โกศของชนทั่วไป ส่วนคติความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่องการเกิดใหม่มักพบได้ในส่วนของพิธีที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปเถ้ากระดูกภายหลังการเสร็จสิ้นพิธีการเผา โดยจะนำเถ้ากระดูกที่เหลือจากการเผามากองเรียงให้เป็นรูปคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เป็นสัญลักษณ์แทนการตาย เมื่อนิมนต์พระมาบังสุกุลแล้วจึงเกลี่ยลรูปเดิม แล้วทำรูปคนนั้นใหม่ให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก เป็นสัญลักษณ์แทนการเกิดใหม่ (ธีรानันโท, (บรรณาธิการ), 2544:60) ร่องรอยของพิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางคติความเชื่อและสัญลักษณ์ของภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพ ที่มีพื้นฐานมาจากพิธีการฝังศพนั่นเองซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

คติความเชื่อและสัญลักษณ์ของภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพ

จากประวัติและพัฒนาการของพิธีการฝังศพดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถลำดับขั้นตอนคติความเชื่อและสัญลักษณ์ของภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพดังนี้

1. พิธีการฝังศพเริ่มมีขึ้นในยุคหินเก่า พบการใส่สิ่งของต่าง ๆ ลงไปในหลุมศพ เชื่อในโลกหลังความตาย มีการนำศพไปฝังไว้ในบริเวณที่เคยอยู่อาศัยมาก่อน ทาด้วยฝุ่นสีแดง เพื่อเป็นการแสดงความพยายามที่นำชีวิตกลับคืนมา
2. ยุคหินใหม่เกิดคติความเชื่อว่าการฝังศพเป็นการส่งคนตายกลับคืนสู่พื้นดิน โดยเชื่อว่าพื้นดินมีลักษณะเหมือนผู้หญิงที่จะพร้อมตั้งท้อง เป็นดั่งมดลูกหรืออุโมงค์ของชีวิต สัญลักษณ์แห่งการเกิดใหม่
3. เกิดพิธีการฝังศพหนึ่ง คือ การจัดทำทางของศพให้อยู่ในท่านั่งงอเขาคลายท่าของทารกในครรภ์ สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันระหว่าง “เกิด” กับ “ตาย” กล่าวคือ เป็นการทำให้คนตายคืนสู่การเกิดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนสิ่งที่ห่อหุ้มศพ เช่น ผ้าขาว หรือวัสดุอื่น ๆ หมายถึง สิ่งที่ห่อหุ้มทารกเมื่ออยู่ในครรภ์ หรือมดลูกนั่นเอง

4. มีการคิดทำภาชนะสำหรับใช้ฝังศพในทำนังขึ้น ภาชนะเนื่องในพิธีการฝังศพเหล่านี้มีรูปทรงคล้ายไข่ หรือแค้บซูล ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมดลูกของสตรี ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคติความเชื่อเรื่องการกลับไปสู่ครรภ์มารดาเพื่อการเกิดใหม่

5. เกิดการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับศาสนาที่เข้ามาใหม่ ทำให้มีการกลายรูปของภาชนะไปเป็น “โกศ” และ “สฤงเจติย์” ที่มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมหรือทรงครึ่งวงกลมผ่าซีก โดยเรียกรูปทรงที่มีลักษณะแบบนี้ว่า ครรรค์, ตัวอ่อน, ภาชนะ, อ้นทะ หมายถึง “ที่บรรจุ”

6. ปัจจุบันยังคงมีพิธีการเก็บศพและกระดูกไว้ในภาชนะ เช่น โกศ อยู่ทั่วไปในอุษาคเนย์ ส่วนคติความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่องการเกิดใหม่มักยังคงพบได้ในบางส่วนของพิธีที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปเล่ากระดูก

บทสรุป

จากการศึกษาถึงพัฒนาการทางคติความเชื่อและสัญลักษณ์ของภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพนั้น พบว่า พิธีการฝังศพนั้นมีความเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อระหว่าง “การเกิด” กับ “การตาย” เกิดขึ้นจากความเชื่อว่าการฝังศพเป็นการส่งคนตายกลับคืนสู่พื้นดิน พื้นดินมีลักษณะเป็นดั่งมดลูกหรืออุโมงค์ของชีวิต จึงได้มีการจัดศพให้อยู่ในทำนังอเนกคล้ายท่าของทารกในครรภ์มารดาเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งการเกิดใหม่ ส่วนภาชนะที่ใช้สำหรับการฝังศพ หมายถึง สิ่งที่ห่อหุ้มทารกเมื่ออยู่ในครรภ์ ดังนั้น ภาชนะที่ใช้ในการฝังศพเหล่านี้จึงมีลักษณะรูปทรงคล้ายกับมดลูกของสตรี เมื่อมีการสืบเนื่องมาถึงสมัยหลังก็ได้รับการผสมผสานปรับเปลี่ยนไปตามคติความเชื่อที่เข้ามาใหม่ แต่กระนั้นก็ยังคงปรากฏร่องรอยของคติความเชื่อและสัญลักษณ์แบบดั้งเดิม ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมผู้คนที่มีความแตกต่างกันให้เกิดการยอมรับในสิ่งที่เป็นกลางร่วมกันได้อย่างกลมกลืน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2527. **นำชมพิพิธภัณฑ์สถานบ้านเชียง**. กรุงเทพฯ: หอรัตนชัย
การพิมพ์.
- คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2551. **อันเนื่องด้วยความตาย**. สุกิบัติ
เนื่องในงานสัปดาห์สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ระหว่างวันที่
21-27 มิถุนายน 2551.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2552. **มานุษยวิทยากายภาพ: วิชาการทางกายภาพและ
วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรานันโท, (บรรณาธิการ). 2544. **การตาย และพิธีการทำบุญศพ**. กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์ดวงแก้ว.
- ปราณี วงษ์เทศ. 2534. **พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท
อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- _____. 2543. **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พิบูล ศุภกิจวิเลขการ. 2529. **ศิลปะดั้งเดิม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. 2552. **ภาพพุทธประวัติหินสลัก, พิมพ์ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ภัทรพร สิริกาญจน. 2536. **“ผู้หญิงกับธรรมชาติ”**. ใน **มนุษย์กับธรรมชาติ :
เสียงใคร่ครวญจากภูมิ ปัญญาตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (บรรณาธิการ). 2546. **ทุ่งกุลลา “อาณาจักรเกลือ” 2500 ปี จาก
ยุคแรกเริ่มล้าหลังถึง ยุคมั่งคั่งข้าวหอม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. 2549. **“พลั้งลาว” ชาวอีสาน มาจากไหน?**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มติชน.
- _____. 2551. **พระเมรุ ทำไม ? มาจากไหน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้ว
การพิมพ์.
- เอเดรียน สอนอดกราส. 2536. **สัญลักษณ์แห่งพระสถูป**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:
โครงการทางวิชาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เว็บไซต์

<http://www.beautyfullallday.com>. (Retrieved February 24, 2012)

<http://www.doctor.or.th>. (Retrieved February 24, 2012)

<http://theshockeverything.blogspot.com>. (Retrieved February 24, 2012)

<http://uppakut.net>. (Retrieved February 24, 2012)